

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**ЛІНГВОЕСТЕТИКА ТА РЕЦЕПЦІЯ АНГЛОМОВНИХ
ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА**

ШИФР: ПОЕЗІЯ ЖАДАНА

АНОТАЦІЯ

Наукова робота досліджує оригінальні твори українського поета Сергія Жадана разом з перекладами його поезій на англійську мову, фокусуючись на реконтекстуалізації його поезики при перекладі для абсолютно нової цільової аудиторії. *Мета* цього дослідження полягає в аналізі домінантних рис авторського стилю поета та їхнього відтворення в англійських версіях поезії, які виконали Остап Кінь, Джон Геннессі, Амелія Глейсер, Юлія Ільчук, Вірляна Ткач та Ванда Фіппс. Завданнями дослідження стали: (1) вивчення панівних стратегій у перекладі поезії в англійському світі; (2) аналіз домінант стилю Сергія Жадана та підходів, якими керувались перекладачі для передачі цих ключових рис крізь призму чотирьох поетичних збірок.

Дослідження було проведене за допомогою комплексного підходу, що включає контрастивний, перекладознавчий, лінгвостилістичний, кількісний та якісний аналізи. Його актуальність зумовлена наявністю лише поодиноких спроб осмислити поетичний стиль Сергія Жадана та відсутністю комплексного дослідження його поезики в англійських перекладах, що були опубліковані зовсім нещодавно.

Дана робота містить аналіз норм очікування англійських читачів, що були описані Лоуренсом Венуті; дослідження основних стратегій художнього перекладу для англійських читачів; практичний аналіз поезики Сергія Жадана з макростилістичної перспективи.

Ключові слова: лінгвоестетика, рецепція, поетичний переклад, стильові домінанти, інтерпретативні спільноти, словесні образи, метафори, реєстр, реконтекстуалізація.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ ЕСТЕТИКИ ТА РЕЦЕПЦІЇ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ	8
1.1. Норми очікування, естетичні орієнтири та домінантні стратегії в англomовному перекладі	8
1.2. Переклад художньої літератури для англomовної інтерпретативної спільноти крізь призму поглядів Лоуренса Венуті	9
1.3. Переклад поезії для англomовної аудиторії: перекладацькі стратегії та перекладацька агентність через паратекст	10
1.4. Поезія Сергія Жадана в Україні та рецепція перекладів його віршованих творів у англomовному світі	12
1.4.1. Огляд двомовної антології <i>Against meaning</i> (2001)	12
1.4.2. Огляд збірки поезії <i>What We Live For, What We Die For</i> (2019)	13
1.4.3. Огляд антології <i>The White Chalk of Days: Contemporary Ukrainian Literature Anthology</i> (2017)	13
1.4.4. Огляд двомовної поетичної збірки <i>A New Orthography</i> (2020)	14
1.5. Естетика віршів Сергія Жадана як проблема перекладу: авторський стиль, тематичні мотиви та ключові образи	14
1.5.1. Підходи до відтворення словесних образів у перекладі	15
1.5.2. Методи відтворення метафор залежно від їхнього типу	16
1.5.3. Переклад модуляцій реєстру в художньому мовленні	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ: ПОГЛЯД НА РЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЮ АВТОРСЬКОЇ ЕСТЕТИКИ	18
2.1. Словесні образи як невід’ємна частина авторського стилю Сергія Жадана та підходи до їхнього відтворення в англomовних перекладах	18
2.2. Жаданова метафорика в англomовних віршованих перекладах	21

2.3. Зміни реєстру в поезії Сергія Жадана і передача розмовного стилю в англомовних перекладах	23
2.4. Власна ініціатива у перекладі вірша Сергія Жадана <i>З пафосом людинолюба</i>	25
ВИСНОВКИ	28
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	29
ДОДАТОК	31

ВСТУП

Поетичний доробок самопроголошеного «останнього українського лірика» Сергія Жадана виділяється в сучасному українському літературному просторі своєю провокативністю та стилістичним багатством. З роками його твори навіть стали класикою тут, у його Батьківщині. А тепер, завдяки публікації англomовних перекладів його віршів, тексти Жадана занурюються й в англomовний контекст з абсолютно іншою цільовою аудиторією. Таким чином, його поетичні твори в англomовних перекладах реконтекстуалізуються, обростають новими рисами й втрачають інші.

Темою цієї дослідницької роботи стало вивчення естетичних домінант поетичного стилю Сергія Жадана та проблем відтворення ключових рис його поезики в англomовних перекладах. Наше дослідження опирається на праці Івана Дзюби, Лоуренса Венуті, Пітера Ньюмарка, Стенлі Фіша, Жерарда Жене, Ендрю Честермана та інших перекладознавців.

Об'єктом дослідницької роботи є естетичні домінанти стилю Жадана у його поетичних творах, які були представлені англomовній аудиторії у таких збірках: *What We Live For, What We Die For* (2019), *A New Orthography* (2020); антологіях української поезії *The White Chalk of Days* (2017) та *Against meaning* (2001), а також деяких ще неопублікованих перекладах. Крім того, у роботі проаналізовано мою власну ініціативу перекладу ранньої поезії Жадана, а саме – вірша *З пафосом людинолюба*.

Предметом цього дослідження є стратегії та тактики перекладу, які застосовуються такими перекладачами творів Сергія Жадана: Остапом Конем та Джоном Геннессі; Вірляною Ткач та Вандою Фіппс; Амелією Глейсер та Юлією Ільчук, що мають значний вплив на рецепцію цих перекладів.

Загальна вибірка аналізованого матеріалу, а саме приклади словесних образів, метафор, модуляцій регістрів, становить 397 прикладів. Усі вони були детально проаналізовані, й 10 з них представлені в другому розділі.

Основними завданнями дослідницької роботи стали:

1) Вивчити основні норми та естетичні орієнтири, що застосовуються в англомовних перекладах та очікування англомовних читачів;

2) Дослідити потенційні стратегії і тактики у перекладі поезії, зокрема для англомовних читачів, та роль паратекстуальних елементів у представленні цих перекладів;

3) Дослідити ключові особливості оригінального стилю, образності та тематичних мотивів Сергія Жадана та прийомів їхнього відтворення в англомовних перекладах;

4) Проаналізувати підходи до перекладу творів Сергія Жадана крізь призму чотирьох поетичних збірок.

Хоча літературну творчість Сергія Жадана вже почали досліджувати в Україні завдяки (1) виданню книги Івана Дзюби *Чорний романтик*, яка зосереджена на аналізі поетичних та прозаїчних робіт Жадана та (2) поодиноким статтям про його авторський стиль, ця тема далеко не вичерпана. Окрім того, представлені тут переклади з'явилися лише нещодавно і ніколи не були ґрунтовно проаналізовані. Отож, *новизна* цієї наукової роботи полягає в тому, що вона пропонує один із перших комплексних аналізів стилю Сергія Жадана та його відтворення у нещодавно опублікованих англомовних перекладах.

Практична цінність даного проєкту пов'язана з використанням цього дослідження для глибшого розуміння стилістичного багатства поетичних творів Жадана та тактик, що використовуються у перекладі його творів для англомовної аудиторії.

Це дослідження було проведено із застосуванням *комплексного підходу*, що поєднує різні типи аналізу. Передусім, у цьому дослідницькому проєкті застосовується метод *контрастивного аналізу*. По-друге, *лінгвостилістичний аналіз* літературної творчості Сергія Жадана був використаний, аби виявити домінантні риси його авторського стилю. Ми також провели *кількісний та якісний аналіз* вибірки зразків з віршів Сергія Жадана разом із відповідними перекладами. Нарешті, ми провели *перекладознавчий аналіз*, зосередившись на техніках перекладу, що застосовуються різними перекладачами.

Цю роботу можна поділити на чотири основні частини. *Вступ* містить опис актуальності, об'єкта та тематики дослідження, а також вказує на основні завдання даної дослідницької роботи, її новизну та практичну цінність.

У першому розділі ми розглянули норми очікувань англомовних читачів, засновані на ідеях Лоуренса Венуті щодо художнього перекладу, а також проаналізували основні стратегії перекладу поезії для англомовної аудиторії; дослідили стиль Сергія Жадана та його рецепцію у контексті чотирьох поетичних збірок.

У другому розділі подано практичний аналіз творів Сергія Жадана та їхніх перекладів з макростилістичної перспективи, що включає (1) аналіз його стильових домінант, тематичних мотивів та інтертекстуальності; (2) рефлексії щодо моєї власної спроби перекласти один з його віршів.

Висновки коротко підсумовують результати дослідження.

Цей дослідницький проєкт супроводжується списком використаної літератури, що включає 11 критичних джерел, 5 літературних джерел, а також 7 лексикографічних та Інтернет-ресурсів. Неопублікований текст мого власного перекладу вірша Жадана представлений в Додатку.

Дана праця була апробована на студентській конференції «Актуальні питання лінгвістики, світової літератури та художнього перекладу» (28 – 29 жовтня 2020 р.). Тези доповіді «Лінгвоестетика та рецепція англомовних перекладів поезії Сергія Жадана» були надруковані у збірнику.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ ЕСТЕТИКИ ТА РЕЦЕПЦІІ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

1.1. Норми очікування, естетичні орієнтири та домінантні стратегії в англомовному перекладі

На доперекладознавчому етапі аналізу поезії Сергія Жадана в перекладах англійською мовою необхідно визначити *естетичний клімат* та *горизонт очікувань* сучасних англомовних читачів. Саме тому в цьому підрозділі пропонуємо розглянути основні норми та стратегії у перекладі художньої літератури англійською мовою.

Оскільки переклад – це один з способів міжкультурної комунікації, перед перекладачами споконвічно постають проблеми пошуку оптимального способу передачі інформації для конкретних соціокультурних груп. У цьому руслі працював Стенлі Фіш, який запропонував термін *інтерпретативна спільнота*: це – група людей зі спільними цілями й завданнями, які продукують *інтерпретативні стратегії*, що відображають певні припущення про текст та демонструють світогляд цих людей [7, С. 2]. Керуючись визначеннями науковця, можемо стверджувати, що англомовний світ загалом та зокрема американський контекст, у якому нещодавно з'явилися переклади поетичних творів Сергія Жадана, становить *інтерпретативну спільноту*, яка заслуговує стисло розгляду.

Передусім хочемо зазначити, що, історично, книжковий ринок у США та інших англомовних країнах складається переважно з публікацій оригінальних творів. *Translation Database* надає такі цифри стосовно кількості публікацій перекладів: за 2017 рік лише 650 творів серед всіх публікацій були перекладами. І з кожним роком ситуація лишень погіршувалась. Сьогодні ця проблема відома під назвою «проблема трьох відсотків», адже саме таку частку публікованої літератури займає перекладна.

Як відомо, ситуація на українському ринку абсолютно протилежна. Українські переклади іноземної художньої та фахової літератури за останні

кілька років займають левову частку книговидання. Проте різниця між нашими культурами не зводиться лишень до частки перекладної літератури на ринку. Одним з ключових понять рецептивної естетики є *естетична дистанція*, яка безумовно існує між Україною та англomовними країнами. Вона визначає рівень «неочікуваності» тексту для читача та його поетичну цінність.

Естетична дистанція між нашими країнами зумовлена багатьма чинниками. Для України це – спадщина соцреалізму та недоступність через «залізну завісу» творів англomовних модерністів, а також історично зумовлений низький рівень демократії та соціополітична ситуація через війну на Сході країни. Всі ці чинники формують певні очікування в згаданих *інтерпретативних спільнотах*. Їх описав Ендрю Честерман у своїй праці *From 'Is' to 'Ought'*, де він пропонує два види норм: норми очікувань і професійні норми [5].

У рамках цього дослідження пропонуємо зосередитися на *нормах очікувань*, які, згідно з перекладознавцем, завжди визначаються самими читачами перекладу та їхніми очікуваннями стосовно того, як має виглядати переклад. Честерман наголошує, що перекладачі мають завжди зважати на цільову *інтерпретативну спільноту* [5, С. 173-174]. Саме тому, у наступному підрозділі пропонуємо детальніше розглянути *норми очікування*, що панують в англomовній *інтерпретативній спільноті*, спираючись на погляди одного з ключових перекладознавців Лоуренса Венуті.

Загалом, можемо узагальнити, що інтерпретативні спільноти України та Америки значно різняться та мають відмінні очікування. Перекладачі мають враховувати цей факт у своїй роботі над художнім чи поетичним перекладом та звертати увагу на естетичну дистанцію між нашими культурами.

1.2. Переклад художньої літератури для англomовної інтерпретативної спільноти крізь призму поглядів Лоуренса Венуті

Англomовну *інтерпретативну спільноту* детально описав американський перекладознавець Лоуренс Венуті, використовуючи термін *невидимість* для опису панівної тенденції у британській та американській культурах.

Венуті стверджує, що у цих країнах більшість видавців та читачів вважатимуть перекладний текст «прийнятним», тільки якщо він легко сприймається і стає майже *прозорим* через відсутність будь-яких лінгвістичних та стилістичних особливостей, а самі перекладачі стають *невидимими*. За його словами, такі тексти перестають бути перекладами, перетворюючись у «другий оригінал» [11, С. 1]. З цієї причини, англomовні переклади майже ніколи не мають і натяку на архаїзми, обценну чи просторічну лексику, а опираються головно на стандартизовану лексику [11, С. 5]. Науковець гостро критикує цю тенденцію, бо переклад неначе зводиться до простої формули: чим *невидиміші* перекладачі, тим кращий переклад.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що Венуті запропонував глибинний аналіз панівних тенденцій в англomовному світі щодо перекладу, ввівши поняття *видимості* перекладачів та *прозорості* тексту перекладу, щоб показати, як в англomовному світі переважає тенденція одомашнювати «культурне *Інше*». Це призводить до етнокультурної редукції іншомовного тексту [11, С. 15].

1.3. Переклад поезії для англomовної аудиторії: перекладацькі стратегії та перекладацька агентність через паратекст

Переклад поезії вважається одним з найбільших викликів і для перекладачів, і для дослідників у сфері перекладу, адже поетичний переклад – це не лише вічна потреба у перекладацьких трансформаціях, а й комплексна взаємодія між «людськими та текстуальними агентами у фізичних та соціальних планах» [21].

Джеймс Голмс виділяє такі типи перекладу поезії з огляду на форму та зміст: (1) *міметичний*, (2) *аналогічний* та (3) *органічний* [21]. Ми б хотіли звернути більше уваги саме на перший тип, адже він переважає в англomовних перекладах поезії Жадана. За Дж. Голмсом, *міметичний* переклад поезії передбачає наслідування форми оригіналу. Звісно, передача змісту віршованих творів поета була важливою для усіх перекладачів, що ми розглянемо нижче. Проте можемо стверджувати, що часто первинним було намагання зберегти формальні характеристики його творів. На щастя, Дж. Голмс стверджує, що встановлення

відповідностей між першотвором та перекладом значно спрощується, якщо вірш наближується у своїй природі до прози [21]. Можемо стверджувати, спираючись на аналіз І. Дзюби, О. Коня та Дж. Геннессі, що це однозначно є однією з прикметних рис Жаданової поезії [1; 15].

Стосовно вибору тактики у перекладі тексту зі значною кількістю маркованої лексики, перекладачі також змушені постійно робити вибір між тим, щоб (1) перейти на стандартизовану лексику, (2) шукати аналогії, (3) перейти на інший тип маркованої лексики, (4) намагатись відтворити тип маркованої лексики оригіналу [21]. І перший тип найчастіше трапляється у перекладах на англійську мову через причини описані у минулому підрозділі. Це можна досягнути цілим рядом технік, а саме нейтралізацією, генералізацією (узагальненням), упушенням, субституцією та ін. [21].

Однак, переклад поезії лише зрідка обмежується самим процесом перекладу. Натомість перекладачі часто готують матеріал для паратекстів, щоб створити органічний екскурс в авторську естетику.

Теорію паратексту запропонував Жерард Женет [8], який стверджує, що паратекст – це спосіб, у який книга знайомить себе з читачами. Паратекст включає (1) *перітекст*, який знаходиться у самій книжці та (2) *епітекст*, який складають інтерв'ю, рецензії, тощо [8, С. 261-263]. У перітексті перекладачі здебільшого мають змогу поділитись власними спостереженнями щодо перекладу та оригіналу, описати особливості процесу перекладу. Це допомагає побороти перекладацьку *невидимість* та встановити перекладацьку *агентність*.

О. Палопскі та К. Коскінен поділили перекладацьку агентність на (1) *текстуальну*, (2) *паратекстуальну*, та (3) *екстратекстуальну* [22]. Згідно з їхніми висновками, *паратекстуальна* агентність стосується власне висловлювань перекладачів про їхню роботу і може маніфестуватись як і в самому творі, так і поза його межами.

У наступних розділах ми ще повернемося до перекладацького *перітексту* у формі передмов до збірок перекладної поезії, оскільки вони допомагають глибше

оцінити процес перекладу та стають важливим матеріалом для дослідження будь-якого перекладу.

Загалом, важко заперечити, що переклад поезії – нелегка справа навіть для професіоналів у цій сфері. Перекладачі можуть вдаватись до різних перекладацьких стратегій, але загально прийнято, що переклад поезії все ж таки призведе до втрат. Ба більше, переклад поезії для сучасної англомовної аудиторії призводить й до нейтралізації культурних артефактів, оскільки в англомовних країнах переважають тенденції перекладацької *невидимості*.

1.4. Поезія Сергія Жадана в Україні та рецепція перекладів його віршованих творів у англомовному світі

Чорний романтик – саме така назва критичної праці визначного українського письменника-дисидента Івана Дзюби про Сергія Жадана [1], і неформальне прізвисько поета. Справді, ці слова неймовірно точно описують автора, який в оригінальній поетичній манері веде хроніку життя тих людей, якими суспільство зазвичай нехтує.

Сергій Жадан автор 12 поетичних збірок: *Цитатник (Quotations, 1995)*, *Балади про війну і відбудову (Ballads about War and Reconstruction, 2001)*, *Історія культури початку століття (History of Culture at the Turn of the Century, 2003)*, та ін. Англомовні читачі мають змогу ознайомитись з його творами у перекладах. У рамках цього дослідження ми спирались на такі публікації: *Against meaning (Calvaria Publishing House, 2001)*, *The White Chalk of Days (Academic Studies Press, 2017)*, *What We Live For, What We Die For (Yale University Press, 2019)* та *A New Orthography (Lost Horse Press, 2020)*. Однак, ми також розглядаємо ще неопубліковані переклади, які нам особисто надали американські перекладачі.

1.4.1. Огляд двомовної антології *Against meaning* (2001)

Двомовну антологію молодого української поезії *Протизначення (Against meaning)* було опубліковано 2001 року, і вона стала одним з перших кроків у знайомстві англомовного читача з творчістю Сергія Жадана. У ній містилось 11 найвідоміших на той час його текстів в оригіналі та перекладах Тані Доній, яка також була однією з упорядників антології.

Варто також згадати, що голос перекладачки віршів Жадана звучить й у передмові до антології, де вона пояснює певні нюанси віршованого перекладу: «На превеликий жаль, при перекладі неможливо повністю відтворити ефект, який справляє оригінал на читачів. Але переклад відтворює ефект, що його справив оригінал на самого перекладача» [13].

Звісно, антологія не дає повного уявлення про багатогранність стилю поета, проте пропонує одну з перших спроб перекладу на англійську Жаданової поезії, стаючи важливим етапом у фіксації його творчості на Заході.

1.4.2. Огляд збірки поезії *What We Live For, What We Die For* (2019)

Ця збірка стала першою, яка присвячена виключно репрезентації творчості Сергія Жадана в англomовному світі. Над перекладами віршів тут працювали театральна діячка, перекладачка та редакторка Вірляна Ткач разом з афроамериканською поеткою і журналісткою Вандою Фіппс.

Збірка розпочинається з відносно недавніх поезій та завершується віршами, що були опубліковані ще у далекому 2001 році. Такий «зворотний» порядок розташування поезії дає цікаву перспективу щодо розвитку поетичної кар'єри Жадана, а його найпровокативніші та, ймовірно, найпозитивніші тексти залишають цікавий післясмак у прочитанні збірки. Збірка також містить велику кількість паратекстуального матеріалу: упорядник Боб Голман аналізує стиль поета у передмові до збірки, а перекладачі уклали примітки з додатковою інформацією про переклади.

Загалом, ця збірка отримала здебільшого позитивні відгуки від багатьох літературних журналів та критиків. Амелія Глейсер для *Los Angeles Book Review* написала, що перекладачам вдалось передати силу Жаданових коротких і чітких рядків, тонких внутрішніх рим та алітерацій [20].

1.4.3. Огляд антології *The White Chalk of Days: Contemporary Ukrainian Literature Anthology* (2017)

Антологія *The White Chalk of Days* була укладена українським перекладачем та літературознавцем Марком Андричиком у 2017 році. Збірка містить 10 віршів та один прозовий твір Сергія Жадана. Усі представлені переклади поезії Жадана

були виконані Вандою Фіппс і Вірляною Ткач, а тексти взяли з різних поетичних збірок поета. На перший погляд, відбір текстів може здатися випадковим, проте перекладачі очевидно керувались головною ціллю антології: представити англomовному світові ключові та найновіші твори українських поетів та письменників [14, С. 15].

Антологія містить лише незначну кількість текстів поета, але більшість з них з'являються в англomовному перекладі вперше [14, С.15]. Тому можемо зробити висновок, що публікація цієї збірки допомогла прокласти шлях для подальших публікацій перекладів української поезії.

1.4.4. Огляд двомовної поетичної збірки *A New Orthography* (2020)

Останньою збіркою поезії Сергія Жадана, опублікованою в англomовному просторі, стала *A New Orthography* (*Нова Орфографія*), видана зовсім нещодавно, у 2020 році. Вона включає українські тексти Сергія Жадана й переклади його поезії, які виконали у співпраці американський поет Джон Геннессі та перекладач-українець Остап Кінь.

Книга складається з 40 віршів, які написав Сергій Жадан за останні п'ять років. Ранні тексти взяті зі збірки *Тамплієри*, а найсвіжіші з ще тоді неопублікованої збірки *Список кораблів* [15, С. 11]. Поезії знову ж таки розташовані у «зворотному» порядку: збірка починається з останніх віршів Жадана і закінчується 2016 роком, а саме – віршем *Список кораблів*.

Загалом, ця збірка стала важливою частиною нашого дослідження, оскільки вона включає «крайні» тексти поета та їхні переклади на англійську.

1.5. Естетика віршів Сергія Жадана як проблема перекладу: авторський стиль, тематичні мотиви та ключові образи

Цей підрозділ зосереджено на аналізі авторського стилю Сергія Жадана, який спроектовано як проблему перекладу. Про естетику поетичного письма С. Жадана вже написано низку літературознавчих праць, зокрема І. Дзубою, П. Шопіним, Б. Пастухом та ін. Однак, це питання не втрачає своєї актуальності, оскільки поет продовжує публікувати нові тексти, змінюватись та еволюціонувати. Як відмітили О. Кінь та Дж. Геннессі, сьогодні С. Жадан

входить в новий етап своєї творчості, пишучи вірші під впливом українсько-російської війни [15, С. 11].

Проте, тематичне коло його текстів значно ширше: питання християнського символізму, релігії та віри пронизують його вірші. Іван Дзюба називає цю рису Жадана секулярною метафоризацією сакрального [1, С. 23]. Ще одним цікавим аспектом поетичного стилю Жадана є ритмічна структура його віршів. У 2001 році його поема *Кінець української слаботоніки* позначила його бунт проти традиційної системи версифікації, і з того часу верлібр та тонічний вірш домінують у його творчості [16, С.158]. Окрім того, Жаданові твори багаті словесними образами та яскравими метафорами. До прикладу, поетичні зображення міста, фабрик і «мелодії заліза» часто з'являються у його поезії [1].

Ще однією домінантою його стилю є поєднання різних мовних реєстрів. Просторічна мова часто вривається в його нейтральні за стилем рядки: «часто спиняються відвідувачі, *терті життям* / яким є що розповісти про цей час, перш ніж *завалитися* / в ліжко разом зі своїм *бухлом*» [12].

Можемо дійти висновку, що стиль Жадана дуже провокативний та динамічний. Він часто зображує «урбаністичні пейзажі, які населяють самотні душі», релігійні та деякі інші теми, які ми розглянемо у наступному розділі.

1.5.1. Підходи до відтворення словесних образів у перекладі

Словесні образи відіграють першочергову роль в поетичному письмі, створюючи основу художнього тексту [2, С. 51]. Словесний образ – це «семантична конструкція, яка виникла в результаті застосування тропізованих висловлювань, що заново інтерпретуються, допомагаючи показати речі й явища, про які йдеться, з несподіваного боку» [6].

Поезія Жадана сповнена неординарних образів. Наприклад, образи святих автор приміряє на звичних робітників. Загалом, такі типи образів характерні для його поезики: урбаністичні, релігійні, воєнні, образи жінок і поетів.

Згідно з концепцією Р. Зорівчак, можна виокремити п'ять основних технік відтворення словесних образів у перекладі: (1) за допомогою повних образних еквівалентів; (2) за допомогою часткових образних еквівалентів; (3) за

допомогою покомпонентних образних кальок; (4) за допомогою смислово-образної кальки та (5) за допомогою необразного okazіонального словосполучення, що вважають найменш продуктивним способом [2, С. 56-63].

Загалом, саме поняття словесного образу доволі гнучке і не до кінця визначене, тому перекладачі змушені підходити до кожного випадку окремо.

1.5.2. Методи відтворення метафор залежно від їхнього типу

Метафори стали неодмінною рисою поезики С. Жадана. За словами П. Ньюмарка, перекладачі стикаються лише з двома основними проблемами у своїй практиці – вибір правильної стратегії перекладу всього тексту та кожної окремої метафори [9, С. 104].

Відповідно, П. Ньюмарк запропонував наступну класифікацію метафор [9, С. 106-113]: (1) *мертві метафори*, при перекладі яких зазвичай враховується лише семантичне значення; (2) *метафори-кліше*, ідеальним рішенням для перекладу яких буде відтворення за допомогою менш образної метафори; (3) *стокові/звичайні метафори*, переклад яких створює складнощі, бо часто вони застарілі; (4) *адаптовані метафори*, які фактично є авторськими okazіоналізмами, тому їх потрібно «адаптувати» у перекладах; (5) *недавні метафори*, тобто «метафори-неологізми», у перекладі яких варто користуватись тими ж стратегіями, що й при перекладі звичайних неологізмів; (6) *оригінальні метафори*, що є «індивідуальними метафорами автора, які не використовують загалом у щоденній комунікації», тому Ньюмарк переконує, що їх варто перекладати дослівно.

Ще один дослідник, Реймонд ван ден Брок, пропонує такі моделі перекладу метафор: (1) *переклад 'sensu stricto'*, тобто переклад «метафори такою ж метафорою»; (2) *переклад зі субституцією*, тобто переклад «метафори іншою метафорою»; (3) *переклад з перифразою*, тобто «переклад метафори не-метафорою» [4, С. 77].

Загалом, переклад метафор – це неабиякий виклик для перекладачів: потрібно зберегти їхнє експресивно-оцінне наповнення, соціальну зумовленість та концептуальну роль в архітектоніці вірша.

1.5.3 Переклад модуляцій реєстрів

Мовний реєстр – це гомогенна складова мовлення індивіда, що використовується для конкретних цілей у різних ситуаціях; рівень формальності мови. Існує декілька класифікацій мовних реєстрів. Наприклад, Ч. Сандерс запропонував «спектр реєстрів» від низького до високого. М. Джус виділив п'ять типів реєстрів: (1) заморожений – дуже формальний і незмінний, (2) формальний, (3) консультативний – нейтральний, (4) звичайний, (5) близький – дуже неформальний [19].

Проте всі ці категорії не мають чітких рамок та часто перетинаються. Саме тому, за словами М. Джуса, перекладачам завжди необхідно звертати увагу на різні стилістичні (марковані та немарковані) шари лексикону, аби вміти передати модуляції реєстру в перекладах [19]. Аби правильно визначити реєстр, що використовується у кожному конкретному уривкові тексту, необхідно враховувати лексичні одиниці.

Підсумовуючи усі ідеї, згадані у цьому розділі, варто знову наголосити, що художній переклад – це комплексний процес, що лишень ускладнюється значними культурними та соціальними відмінностями, які визначають горизонт очікувань читачів. У випадку англомовної інтерпретативної спільноти, здебільшого перекладачі слідують принципу *невидимості* та *прозорості*. Ця тенденція була розкритикована багатьма відомими перекладознавцями, проте вона досі залишається панівною в англомовному просторі.

Сергій Жадан, один з найвизначніших сучасних українських поетів, завоював увагу англомовних читачів завдяки нещодавнім публікаціям його поетичних творів англійською мовою. Естетично його твори насичені оригінальними словесними образами та метафорами, а також модуляціями реєстрів.

У наступному підрозділі ми проаналізуємо тексти С. Жадана разом з перекладами, зосереджуючи увагу на домінантах його стилю та рецепції його творчості крізь призму перекладу.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ: ПОГЛЯД НА РЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЮ АВТОРСЬКОЇ ЕСТЕТИКИ

У попередньому розділі ми встановили, що три домінуючі риси поетичного стилю Сергія Жадана потребують детальнішого розгляду, тому ця частина дослідження присвячена практичному аналізу словесних образів, метафор та використанню мовних реєстрів в поезиї С. Жадана та англійських перекладах його текстів. У цьому розділі ми також проаналізуємо поезію С. Жадана як художню єдність на основі аналізу моєї власної ініціативи – перекладу вірша поета *З нафосом людинолюба*.

2.1. Словесні образи як невід’ємна частина авторського стилю Сергія Жадана та підходи до їхнього відтворення в англійських перекладах

У процесі нашого дослідження ми встановили, що словесні образи С. Жадана сформували неймовірно складну систему, яка породжує багато викликів для перекладачів. Ми виділили та проаналізували такі категорії вербальних образів, що найчастіше з’являються в його поезії: урбаністичні, релігійні, зображення поетів та мілітаризм (в останніх текстах поета).

Візіям урбанізованого світу у поезії Жадана вже присвячено низку досліджень. Зокрема, ми б хотіли виокремити роботи таких дослідників та дослідниць, як О. Резніченко, Б. Пастух, І. Дзюба та ін., оскільки активно послуговувались їхніми ідеями у нашому дослідженні. Загалом, усі вони погоджуються, що, безсумнівно, місто є одним з центральних мотивів поетичного доробку Жадана. Водночас О. Резніченко наголошує, що місто для поета – це символ агресії, спустошення та зради [3, С. 58], й це твердження чудово ілюструє приклад № 1:

Приклад 1. Образи міста

<i>Знати, що ти і далі лежиш</i>	<i>To know that you still lie</i>
<p><u>Місто зради, місто розпачу, місто отрути.</u> Горе всім, хто не повернеться до власного дому. [15, p.64]</p>	<p><u>The city of betrayal, the city of sorrow, the city of poison.</u> Woe unto all who won't come back to their homes. [15, p.65]</p>

Стає очевидним, що образ міста в очах поета зазвичай досить похмурий, а поет не просто сторонній спостерігач, а його жертва. Варто зауважити, що перекладачам вдалось знайти повні еквіваленти для всіх словесних образів уривку і відтворити образний ланцюг в описі міста «betrayal – sorrow – poison».

Місто Жадана населяють аутсайтери: бідні працівники заводів, голодні студенти, нещасні біженці та поети з розбитим серцем. Описуючи їх, він надає їм голос, показує їхню перспективу та пише українські Кентерберійські оповіді звичайних людей. У даному прикладі ми також бачимо прозору біблійну алюзію (зокрема, на Книгу Ісайї 33.1 та Єв. від Матвія 23.13-39. “Woe unto thee” – прокляття тим, хто согрішив). Подібна інтертекстуальність, а особливо посилення на Біблію, є ще однією ключовою рисою лірики Жадана.

Пропонуємо розглянути другий приклад, який перегукується з циклом Грицька Чубая «Плач Єремії» (образи спорожнілого міста і птаства):

Приклад 2. Образ поета

<i>Великі поети печальних часів</i>	<i>The great poets of sad times</i>
<p>Поет стоїть посеред порожнього міста, кричить птахам, що летять на зиму до північної Африки: Я не вірю в бога. Але це не страшно. Тому що його не існує. В мене не вірять читачі. Це теж не страшно. Їх теж не існує.</p> <p>[15, p.26]</p>	<p>A poet stands in the middle of an empty city, screams at the birds flying to North Africa for winter: I don't believe in god. But that's not scary. Because he doesn't exist. Readers don't believe in me. That isn't scary. They don't exist either. [15, p.27]</p>

У цих коротких реченнях С. Жадан малює яскраву картину поета у муках. Поезія тут межує з прозою, але наймовірно багата на словесні образи, семантику та фонетику, що влучно передає переклад. Загалом, переклад майже послівний; на нашу думку, кожен словесний образ переданий еквівалентно.

Цей приклад також ілюструє те, як С. Жадан вдається до тем релігії у своїй творчості. Звісно, в Україні наймовірно важко уникати релігійних питань, оскільки, навіть на думку самого автора, «ця тема завжди поруч, хоч і не завжди її обговорюють» [15, С. 15].

Однак зацікавлення Жадана у релігійних темах не обмежується простими натяками чи випадковим зображенням Ісуса. Як відмічає Іван Дзюба, невидимим (а інколи й видимим, а то й наголошеним) тлом усієї його комунікації й мисленнєвого процесу є відчуття присутності чогось вічного та універсального. Завчасто, однак, це персоналізується в особі Бога, Ісуса чи Марії [1, С. 90]. Однак, С. Жадан продовжує повставати проти сакрального, вводячи його у буденне, і ставлячи так під питання його святість та владу над людьми.

Утім, його воєнна поезія останніх років починає втрачати іронію та провокативність. Очевидно, ця тема глибоко особиста для поета. Розгляньмо один з прикладів воєнної поезії С. Жадана:

Приклад 3. Воєнні образи

<i>Знайомі поховали сина минулої зими</i>	<i>They buried their son last winter</i>
Ночі тепер такі — з попелу та заграв. Ти завжди грав за сусідню школу. А ось за кого ти воював?	The sky gleams, full of ashes, every night now. You always played for a neighboring school. But who did you fight for?
Щороку приходити сюди, рвати суху траву. Скопувати щороку землю — важку, неживу. Щороку бачити стільки спокою і стільки лих. До останнього вірити, що ти не стріляв по нас, по своїх. [15, р.80]	To come here every year, to weed dry grass. To dig the earth every year—heavy, lifeless. To see the calm after tragedy every year. To insist you didn't shoot at us, at your people. [15, p.81]

С. Жадан не прагне зображувати військові баталії, а лише їхні наслідки: справжні людські життя, покалічені жахами війни, чи жертв й біженців, які намагаються прийти до тями після всіх цих подій. Цей вірш – яскравий приклад такого підходу. С. Жадан тут описує наслідки смерті сусіда ліричного героя, нічне небо «з попелу і заграв» та страшний спокій, що з'явився після трагедії. Автор грає на контрастах, протиставляючи жахіття війни та описи буденного життя: трагедія у нього завжди йде пліч-о-пліч зі спокоєм. Цю опозицію прочитуємо в фоностилістиці автора: «заграви» – «завжди грав», яку не вдалося відтворити в перекладі. Але у спільному перекладі О. Коня та Дж. Геннессі, усі словесні образи таки знаходять повні еквіваленти, навіть при

втрата питомих авторських паралелізмів: «стільки спокою і стільки лих» – «the calm of tragedy».

Загалом, Жаданові словесні образи втілено в англомовних перекладах з мінімальними втратами. Очевидно, перекладачі сприймали їх як домінанту оригінального стилю автора та інколи навіть жертвували формальними характеристиками, аби знайти повні еквіваленти для словесних образів.

2.2. Жаданова метафорика в англомовних віршованих перекладах

У цьому підрозділі ми прагнемо висвітлити складність Жаданових метафор та проаналізувати підходи різних перекладачів до їхнього відтворення в поетичних перекладах. Спершу, розгляньмо такий уривок:

Приклад 4. Складна метафорика

<i>Історія культури початку століття</i>	<i>History of culture at the turn of this century</i>
насправді <i>культура початку століття</i> вже відтиснулась венами на твої повільні руці, закоренилась в зламах твого цупкого волосся, перехопленого недбало на вітрі, розвіяного над пальцями, ніби струмені теплої води над рукомийником, ніби глиняні кольорові намиста над горнятами і попільницями, ніби довге осіннє небо над полем. [12]	The <i>culture at the turn of this century</i> Has already pressed itself into the veins of your lazy arm, Rooted itself in the whorls of your thick hair Carelessly blown by the wind and tousled by fingers Like warm water in a basin, Like a fringe of colored beads over cups and ashtrays, Like the vast autumn sky over a cornfield. [16, C.84]

Цей фрагмент взято з поеми *Історія культури початку століття* та перекладу Вірляни Ткач і Ванди Фіппс. Він чудово ілюструє типову рису поетики Сергія Жадана: поет ніколи не облишає метафору, а намагається постійно розширити семантику за допомогою інших тропів та мовних фігур.

За класифікацією П. Ньюмарка, всі метафори в уривку оригінальні, а отже їх варто перекладати дуже близько до оригіналу. Тандем В. Ткач і В. Фіппс переклав усі метафори 'sensu stricto' і притримувалися цієї стратегії в інших перекладах у збірці *What We Live For, What We Die For*.

Ми б хотіли розглянути детальніше, які саме підходи вони використали. Наша вибірка містить 116 метафор С. Жадана з цієї збірки, де 101 метафора –

оригінальна, а 34 з них зустрічаються лише у тісному зв'язку з іншими тропами, що підтверджує нашу думку про складність Жаданової метафорики. У перекладі 107 метафор було передано 'sensu stricto', і ми відмітили лише декілька незначних трансформацій, скажімо «роблячи невеликий гак» – «make a little detour» [16, p.104]).

У двомовній антології *Against meaning* ми виділили 23 метафори (22 оригінальні та одну мертву), які у перекладі Тані Доній були передані виключно 'sensu stricto'. Аналіз збірки *A New Orthography* показав, що тут міститься 84 метафори: 13 мертвих, 2 звичайні метафори та 69 оригінальних. У інтерпретаціях О. Коня та Дж. Геннессі більшість було перекладено «тією ж метафорою» (76), інколи субституцією (5) чи перифразуванням (2). Наостанок ми виділили 25 метафор (всі оригінальні) в антології *The White Chalk Of Days*. Усі були відтворені 'sensu stricto'.

Описані нами дані для наочності продубльовано в діаграмі:

Діаграма 1. Метафорика Сергія Жадана

Отримані дані у цьому підрозділі пропонують цілісну картину основних перекладацьких стратегій, які застосовувались при відтворенні метафор у чотирьох англomовних збірках поезії Сергія Жадана. Впродовж аналізу ми

виявили, що перекладачі здебільшого вдавались до перекладу ‘sensu stricto’, не зважаючи на складну структуру Жаданової метафорики.

2.3. Зміни реєстру в поезії Сергія Жадана і передача розмовного стилю в англомовних перекладах

Ще однією домінантою поетичного стилю С. Жадана можна вважати його схильність вільно «стрибати» між реєстрами й вміло залучати розмовну та обценну лексику. Він намагається з’єднати високе і низьке, сакральне і вульгарне, поетичне і прозаїчне. Тож С. Жадан широко використовує слова, які належать до різних мовних шарів, до різних зрізів лексикону й поєднує все це у своїх епатажних рядках. Розгляньмо такий приклад:

Приклад 5. Зміни реєстру

<i>Лукойл</i>	<i>Lukoil</i>
Смерть – територія нафти, хай вона омиє його гріхи. Ми покладемо йому до ніг зброю і золото, хутра і тонко помелений перець. В ліву руку ми вкладемо йому останню нокія, в праву руку – грамотну ладанку з Єрусалима. Але головне – тьолки, дві тьолки, головне – дві платинові тьолки. [12]	Death is the territory of oil let it cleanse his sins. We’ll place his weapons at his feet, as well as gold, furs, and finely ground pepper. In his left hand we will place his newest nokia and in his right hand an indulgence from Jerusalem. But the main thing’s the bitches, two bitches, the main thing’s two platinum bitches. [16, C.54]

Це яскравий приклад того, як Жадан поєднує високе і низьке. Початок вірша звучить скоріше як сумна епітафія, прощання з близьким другом. Ці рядки звучать майже церемоніально, а стиль безперечно високий. Проте Жадан одразу ж вводить щось неймовірно тривіальне – звичайну нокія, і таким чином руйнує очікування читачів. У наступних рядках він йде ще далі: «Але головне – тьолки, дві тьолки, головне – дві платинові тьолки» [12]. Таким чином, реєстр зміщується ще раз і стає низьким.

Стосовно перекладу, перекладачки В. Фіппс і В. Ткач спромоглися зберегти модуляції реєстрів. Перша частина перекладу все ще створює відчуття високого поетичного стилю, навіть відтворюючи алітерацію «зброю і золото» англійським

нанизуванням звуку «w»: «We'll place his weapons ... as well as...», тоді як наступні рядки протиставляються своїми провокативними образами і повторюваним використанням обсценної лексики.

Ситуація дещо інша у наступному прикладі:

Приклад 6. Нейтралізація змін реєстру в перекладі

<i>Соціалізм</i>	<i>Socialism</i>
(1) свого часу його навіть запрошували в один з клубів тоді ще союзної “вишки”, в тепле портове місто; грав би за моряків, спорттовариство би за все башляло, вечорами ходив би на міський пляж – кумир для вигорілих від сонця пацанів; [12]	(1) in his days he was invited to join one of the “major league” teams in a warm harbor town in what was then the Soviet Union; he would have played for sailors; the sports club would have covered everything; in the evening he would have strolled on the city beach – an idol for sunburned boys [16, p.73]
(2) життя – достатньо коротке, щоби переповісти його за один раз, і надміру депресивне, аби знайти співрозмовників для такої розповіді; кожного літа те саме – не можеш зрозуміти, більше втратив чи більше надбав. [12]	(2) this life is too tempting a trick – just short enough to be told in one sitting and too depressing to share with others; every summer it’s the same thing – you don’t understand whether you gained or lost more. [16, p.74]

Вище подано уривки з Жаданової поеми *Соціалізм*, яка сповнена модуляціями реєстрів, лінгвокультуремами та колоквіальним вокабуляром. Загалом, вірш складається з нейтральної лексеми, проте у першій частині ми бачимо неформальні «башляти», «союзна ‘вишка’» та «пацани». У другій частині все навпаки: використано лексеми, що належать до високого стилю.

Перекладачі у цьому випадку вдалися до дескриптивного перекладу рядків («what was then the Soviet Union») та нейтралізації («have covered»), що можна пояснити тенденцією перекладацької *невидимості* та *прозорості*, про яку ми говорили у минулому розділі. Ця тенденція до нейтралізації помітна в більшості випадків, коли Жадан використовує неформальний чи низький стиль.

Згідно з даними нашої вибірки, ми уклали 49 прикладів використання низького реєстру в чотирьох збірках Жадана, й у 39 випадках (фактично 80%) перекладачі вдалися до нейтралізації як перекладацької стратегії.

Загалом, можемо стверджувати, що поєднання різних реєстрів – це одна з ключових рис Жаданової естетики поетичного письма, яка зазнає значних змін в англомовних перекладах.

2.4. Власна ініціатива у перекладі вірша Сергія Жадана *З нафосом людинолюба*

У цьому підрозділі ми вирішили проаналізувати власне прочитання ранньої поезії С. Жадана, реалізоване в англомовному перекладі вірша *З нафосом людинолюба*. Моїм пріоритетом у перекладі була повага до поетичного стилю автора та намагання якнайкраще «оприсутнити» цей вірш для англомовної *інтерпретативної спільноти*. Нижче пропонуємо розглянути перекладацькі тактики та прийоми, застосовані у цьому перекладі.

Варто передусім зазначити, що вірш складається з трьох основних частин, і всі вони дуже різні ритмічно, семантично, формально та експресивно, хоча між ними однозначно зберігається сильний зв'язок. Автор досягнув цього, зокрема, за допомогою епіграфа, що цитує вірш Івана Малковича *Пританцьовування на одній нозі*. Навіть останні рядки вірша запрошують читачів повернутись до епіграфа знову, що робить вірш і нескінченним, і циклічним водночас. Тому для нас так важливо звернути увагу на переклад цих рядків.

Приклад 7. Переклад епіграфу

Ukrainian	English
Ой розкажи-но, Яри, и, и, но (це ніби сповідь моя), - як полюбе дівчи, и, и, на такого кретина, як я? - І. Малкович	Tell me, de-ee-ee-ar (feel like confessing), - Would such a swee-ee-ee-etheart Fall in love with such a fleabag (me)? - I. Malkovych

Складність перекладу цього уривку буквально зумовлена кожним складом. Іван Малкович вдається до повторення окремих звуків та рими, аби створити оригінальний музичний рисунок, який складно передати іншою мовою. Щоб відтворити цю мелодійність оригіналу, в перекладі довелось частково

пожертвувати семантикою: скажімо, ім'я «Ярина» замінено доброзичливим звертанням «dear», а «дівчина» на «sweetheart», що принаймні створює риму.

Ще одна риса вірша, що одразу кидається в очі читачам – це капіталізація окремих складів у структурі вірша. Розгляньмо детальніше такий приклад:

Приклад 8. Фонологічні та графологічні особливості

Ukrainian	English
Бруківки холодна нитка вести МЕМЕ не крізь квартали, Я здалеку вчую гомін червоних блискучих вагонів.	The maze of cobblestone will guide MEMEan-ly, And I will hear the roar of red wagons in advance-ly.

Рання творчість Жадана демонструє захоплення автора фонетикою української мови. У цьому уривку ми бачимо, як поет намагається передати природний плин української мови: в рядку «Бруківки холодна нитка вести МЕМЕ не крізь квартали» С. Жадан виділяє склади МЕМЕ, тобто автор приймає звучання української мови, замість того, щоб намагатись приховати, на перший погляд, недолуге повторення звуків. На це знову ж таки можна поглянути з точки зору відсутності обмежень. Слова у фразі не мають ні закінчення, ні початку. Вони, на рівні й з самим віршем, стають нескінченними. Зрештою, така структура спантеличує читачів: чи частка «не» це заперечення? Можливо, це частина лексеми «мене»? Автор не дає відповіді на це питання.

У перекладі довелося шукати на нього відповідь, аби передати хоч частину семантичного потенціалу. Саме тому, з'являється новотвір «meanly», що в поєднанні з «me» допомагає відтворити авторську фонетичну гру. Сепарація частки «anly», на нашу думку, тут непотрібна, адже вона не має заперечного значення, як в оригіналі. Проте я вирішила виділити «ly» за допомогою дефісу. Таке рішення зумовлено (1) намаганням повторити структуру «in advance-ly» та (2) спробою принаймні частково компенсувати зміни у структурі оригіналу.

Варто зазначити, що у перекладі я часто опиралась на стратегію нейтралізації, подібно до інших перекладачів творів Жадана, чий переклади ми проаналізували вище. Розгляньмо наступний приклад:

Приклад 9. Нейтралізація словесного образу

Ukrainian	English
І прошу не забувати, що я – різдвяна ялинка, Тож мною розтоплять буржуйку після шаленої втечі.	Oh, please, don't forget I am a Christmas tree, So the warmth of my burning will maybe heat someone's tea.

У першотворі ми зустрічаємо слово «буржуйка» – піч, що використовувалась в Україні у ХХ ст. для приготування їжі та обігріву домівок. Ця реалія абсолютно чужа для англomовного світу. Тож у перекладі я вирішила передати цей словесний образ за допомогою часткового образного еквівалента та замінила піч на процес приготування чаю. Подібні субституції бачимо й далі:

Приклад 10. Зображення України

Ukrainian	English
Я не кохаю вітчизну всіма фібрами душі	I do not love my homeland with all my soul
Я не люблю солов'їний спів над ставками	I do not want to hear national songs every night beside my house
Я терпіти не можу віршів Шевченка	I cannot stand Shevchenko's poems

Ця частина вірша Жадана повниться лінгвокультурами та посиланнями на стереотипне бачення України. Ліричний герой стверджує, що він не любить свою Батьківщину, перелічуючи артефакти, які зазвичай з Україною асоціюються. Однак ці речі скоріше демонструють те, як українці бачать себе, аніж те, як їх бачать іноземці. Тому переклад цих рядків стає ще однією перекладацькою проблемою. На нашу думку, найкращою стратегією тут є знову ж таки використання нейтралізації. Однак, щоб якось компенсувати ці втрати, у перекладі зашифровані рядки з перекладу Віри Річ поеми Шевченка *Садок вишневий біля хати*: «national songs every night beside my house».

Отже, моя спроба перекладу твору *З нафосом людинолюба* та детальний його аналіз дозволили глибше зрозуміти «вірш» Жадана як цілісність та дослідити підходи до його перекладу. Загалом, розгляд вірша Жадана як «одиниці» перекладу є корисним інструментом для розуміння його художніх особливостей та вибору найкращого способу інтерпретації. Це теж дозволяє зрозуміти аргументи щодо різних варіантів перекладу.

ВИСНОВКИ

Твори Сергія Жадана вже стали культовими в сучасній українській художній літературі. За останні роки його поезія привертає увагу дедалі більшої кількості зарубіжних літераторів та перекладачів, а нещодавня публікація перекладних антологій віршів Сергія Жадана, зокрема поетичних збірок *What We Live For*, *What We Die For*, *A New Orthography* та *The White Chalk of Days*, відкрили йому шлях в англomовний літературний простір.

Саме тому ця дослідницька робота зосередилася на визначальних рисах естетики поетичного письма Сергія Жадана, зосібна на його образності, метафорах та змінах реєстру, та проблемах реконтекстуалізації його поезії в англomовних перекладах, виданих у США в зв'язку з очікуваннями цільової аудиторії. У цьому контексті ми (1) встановили ключові аспекти перекладу літературних творів для англomовної інтерпретативної спільноти, (2) продемонстрували, що найпоширенішою стратегією в перекладі є нейтралізація, *невидимість* та *прозорість*; (3) дослідили проблему поетичного перекладу та підходи до нього, спираючись на ідеї провідних перекладознавців.

Ми можемо зробити такі висновки: (1) словесні образи С. Жадана в основному передані повними еквівалентами та з мінімальними втратами; (2) метафорика його поезії перекладена головню 'sensu stricto'; (3) коливання реєстрів часто нейтралізуються, щоб адаптувати переклад до загальної тенденції прозорості. Ми також проаналізували роль паратекстуальних матеріалів у презентації перекладених віршів в англomовному контексті, наголошуючи на їхній важливості для підвищення перекладацької видимості й агентності, а також для глибиннішого розуміння соціокультурного тла запропонованої поезії. У роботі також акцентується увага на тематичних мотивах та інтертекстуальних вкрапленнях у роботах Жадана.

В останньому підрозділі окреслено мою власну ініціативу в англomовному перекладі вірша С. Жадана. Це відкрило новий ракурс дослідження творчості С. Жадана, оскільки його поезія була проаналізована як цілісна структурна одиниця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Критичні джерела

1. Дзюба І. Чорний романтик Сергій Жадан / І.М. Дзюба. – К.: Либідь, 2017. – 112 с.
2. Зорівчак Р. Семантична структура словесного образу/ Р. Зорівчак // Іноземна філологія. – 1999. – № 111. – С. 218 – 224.
3. Резніченко О. Післямова до зб. “Цитатник” / О. Резніченко. – К. : Смолоскип, 1995. – С. 55 – 59.
4. Broeck R. The Limits of Translatability Exemplified by Metaphor Translation / R. Broeck // Translation Theory. – 1981. – №4. – P. 73-87.
5. Chesterman A. Reflections on translation theory: Selected papers / A. Chesterman. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2017. – 396 p.
6. Finik E. Verbal image as a translation problem / E.O. Finik // Лінгвістика. Лінгвокультурологія. – 2014. – №7. – P. 3-9.
7. Fish S. Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretative Community / S. Fish. – Harvard University Press, 1980. – P. 322-325.
8. Genette G. Introduction to the Paratext / G. Genette // New Literary History. – 1991. – № 22. – P. 261–272.
9. Newmark P. A Textbook of Translation / P. Newmark. – Harlow : Pearson Education Limited, 2008. – 292 p.
10. The Oxford handbook of translation studies / K. Malmkjær, K. Windle. – Oxford University Press, 2011. – 474 p.
11. Venuti L. The Translator’s Invisibility / L. Venuti. – London and NewYork : Routledge, 2008. – 319 p.

Літературні джерела

12. Жадан С. Господь симпатизує аутсайдерам / С. Жадан. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 512 с.
13. Against Meaning: A Bilingual Anthology of Young Ukrainian Poetry / [ed.: Tanya Doniy and Andriy Bondar]. – Lviv : Calvaria, 2001. – 101 p.

14. The White Chalk Of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology. – Brighton : Academic Studies Press, 2017. – 336 p.

15. Zhadan S. A New Orthography / S. Zhadan ; tr. from Ukr. by John Hennessy and Ostap Kin. – Idaho : Lost Horse Press, 2020. – 121 p.

16. Zhadan S. What We Live For, What We Die For / S. Zhadan ; tr. from Ukr. by V. Tkacz and W. Phipps. – London : Yale University Press, 2019. – 160 p.

Лексикографічні джерела

17. Словник української мови [в 11 т.]. Т. 4 : І – М / редкол.: І. К. Білодід [та ін.] ; ред. А. А. Бурячок. – Київ : Наукова думка, 1973. – 839 с.

18. The Oxford Dictionary and Thesaurus / edited by Sara Tulloch. – Oxford; Melbourne : Oxford University Press, 1995. – 1892 p.

Інтернет-ресурси

19. Eaton E. Language Register and Why It Matters [Electronic Resource]. – Access mode : https://is.muni.cz/el/1421/jaro2017/CJVAPD/um/Language_Register_and_Why_It_Matters.pdf . – Last update: December 5, 2020.

20. Glaser A. Poems for an Uncertain World: On Serhiy Zhadan’s “What We Live For, What We Die For” [Electronic Resource]. – Access mode : <https://lareviewofbooks.org/article/poems-for-an-uncertain-world-on-serhiy-zhadans-what-we-live-for-what-we-die-for/>. – Last update: December 5, 2020.

21. Jones F. The Translation of Poetry [Electronic Resource]. – Access mode : <https://www.oxfordhandbooks.com/view/oxfordhb>. – Last update: December 5, 2020.

22. Koskinen K. Translator’s agency [Electronic Resource]. – Access mode: https://www.academia.edu/4124290/Translators_Agency – Last update: November 30, 2020.

23. Orthofer M. The complete review's Review [Electronic Resource]. – Access mode: <http://www.complete-review.com/reviews/ukraine/zhadans4.htm>. – Last update: December 5, 2020.

ДОДАТОК

Мій переклад вірша Сергія Жадана *З пафосом людинолюба*

<p>Ой розкажи-но, Яри, и, и, но (це ніби сповідь моя), - яка полюбе дівчи, и, и, на такого кретина, як я?</p> <p style="text-align: center;">І. Малкович</p> <p>З пафосом людинолюба, і з міною ідіота, Я віднесу тобі вірші, відстукані мною на дручні, До тебе тектиме, люба, моїх почуттів блювота, До тебе летітимуть люто мої епітети-трутні. А на Різдво я буду в твоїй кімнаті ялинкою, А тінь моя змерзла буде шататися попід вікнами, А ти далека й чарівна сміятися будеш лунко, Вливаючи в глечик шлунку дешеві совіцькі вина. А потім в сусідній кімнаті із кимсь невідомим і п'яним Ти будеш ділити каву - це пішло, проте романтично. Я вийду надвір, а за мною моя тінь буде бігти по п'ятах, Я буду всіх крити матом - невиховано й нестилістично.</p> <p>Бруківки холодна нитка вести МЕМЕ не крізь квартали, Я здалеку вчую гомін червоних блискучих вагонів. Я ляжу на мокрі шпали, віддавши себе на поталу Залізному пресу трамвая, сказавши нарешті: “годі”.</p>	<p>Tell me, de-ee-ee-ar (feel like confessing), - Would such a swee-ee-ee-etheart Fall in love with such a fleabag (me)?</p> <p style="text-align: center;">I. Malkovych</p> <p>With the zeal of a human admirer and the face of a total idiot I will bring you the poems I've printed on my typewriting machinery. My vomit of feelings will flow to you, honey, steadily and continually, My good-for-nothing epithets will fly to you madly and fiercely. And in winter I will turn into Christmas tree With my shadow frozen on windowsills, And you will laugh from afar oh so fairly Drinking cheap Soviet wines indiscriminately. Then in next room with someone unknown and drunk You will share your coffee – yes, it's vulgar but you will do so romantically. And I will go outside with my shadow following me And will curse like a trooper – neither mannerly nor stylistically.</p> <p>The maze of cobblestone will guide MEMEan-ly, And I will hear the roar of red wagons in advance- ly. And lay on the wet rails of the tram to forget me Crashed by the iron press finally saying “fuck it”</p>
---	---

<p>І прошу не забувати, що я - різдвяна ялинка, Тож мною розтоплять буржуйку після шаленої втечі. А під трамваї краще падати там, де зупинка, Бо мертвоє кохання завжди - для когось зігрітій вечір.</p>	<p>Oh, please, don't forget I am a Christmas tree, So the warmth of my burning will maybe heat someone's tea. It's always better to fall under the tram where it stops, Because my love's death is always a warm evening for someone else.</p>
<p>Я - ще один закучерявлений лірик Я хочу щоб ти приходила до мене вві сні Я заплющую очі але мені сниться лише прокопчена ковбаса і дешеве вонюче пиво тоді я згадую тебе і молюся на тебе але перед очима знову постають твої старі рвані мешти і твої досить-таки сильно вигнуті ноги і я врешті не витримую мук творчості і йду до сортира щоб знайти там хоча б який-небудь недопалок бо хочеться палити бо не спиться бо я останній український закучерявлений лірик</p>	<p>I'm yet another curly lyricist Inviting you into my dreams. I close my eyes only to see the stink of cheap beer and smoked meat. And then I recollect your image, make you my only true religion, but once again I see your legs - they are unsightly crooked just like your old reaped shoes I can't endure the throes of art no more I go into the crapper to find at least the end of cigarette Because I need to smoke Because I cannot sleep Because I am the last Ukrainian curly lyricist</p>
<p>Моя поезія не сприяє подальшому поступу літератури Моя поезія бездарна і регресивна Моя поезія безлика і епігонська Моя поезія то і не поезія зовсім адже Я не кохаю вітчизну всіма фібрами душі Я не люблю солов'їний спів над ставками</p>	<p>My poetry in no way contributes to the progress of literature My poetry is regressive and mediocre My poetry is faceless and epigone My poetry is not poetry at all Because I do not love my homeland with all my soul I do not want to hear national songs every night</p>

<p>Я терпіти не можу віршів Шевченка Я атеїст і всяку церкву обходжу третьою дорогою і взагалі (див. спочатку)</p>	<p>beside my house I cannot stand Shevchenko's poems I am an atheist, and I steer clear of every church BUT (read the epigraph)</p>
--	--